

Köz-kép

A Nemzeti Közszerológati Egyetem Egyetemi Levéltára gyűjteménye, helyzete és lehetőségei

(Toldi Lóránt, NKE EL, levéltáros)

2021. decemberben¹ a Nemzeti Közszerológati Egyetem Egyetemi Levéltára az Emberi Erőforrások Miniszteriuma kultúráért felelős államtitkársága fősztályvezetőjétől, Szollás Pétertől engedélyt kapott felsőoktatási levéltári, azaz közlevéltári működésre. Elnyerte ezáltal régtől remélt végleges szervezeti formáját is, így 2022. január 1-én levéltári értelemben is a nyilvánosság elé léphetett.

A levéltár azonban a társintézmények gyűjteményei többségéhez képest alapjaiban eltérő, és távolról sem lineáris fejlődési pályáját járt be. Állományának magját nem az „átlagos” egyetemi levéltár természetes gyűjtőköre jelentette, hanem a 2012–2013 folyamán a Közszerológati Egyetem és a Jelenkutató Alapítvány (JELAL) között kötött adományozási szerződés keretében az intézménybe érkező ún. Rendszerváltás Gyűjtemény Archivum (RVGYA). Szükséges áttekintetünk azt az előzetes fejlődési pályát, amely során éppen a kutatás volt a gyűjtemény kohézióját megteremtő tényező – az archivumok zöméhez képest ugyancsak rendhagyó, eltérő irányt mutatva.

A Jelenkutató Alapítvány 1988–1990-ben jött létre,² a gazdasági, társadalmi és politikai változások tudományközi dokumentálását, az összegyűjtött adatok feldolgozását, valamint a különböző közönségszoptokhoz való eljuttatását, a nyilvánosság bővítését vállalva alapfeladatként. Az alapítványt kilenc intézmény – köztük a Belügyminiszterium –, valamint 39 tudós-magánszemély, többek között Bihari Mihály, Csoba Judit, Gombár Csaba, Gyarmati György, Kolosi Tamás, Kosáry Domokos, Kozák Gyula, Litván György, Schlett István, Valuch Tibor, Vida István – alapították.³

A gyűjteménnyé szerveződés origópontját mégsem az alapítványi keret jelentette. A dokumentáló munka 1988 nyarán a Heti Világgazdaság Kiadó felkérésére indult, amely eredetileg az MTA Történettudományi Intézetét bízta meg egy választási almanach elkészítésével. A munkára akkor az Intézet fiataljaiból, falukutatókból álló csoport szerveződött Marelyin Kiss József szociológus-történész vezetésével, a kibontakozó pluralizmus dokumentálásra pedig vidéki és fővárosi hálózat épült.

---

¹ NKE EL VIII.100. A Nemzeti Közszerológati Egyetem Egyetemi Levéltárának iratai. Szollás Péter fősztályvezető (EMMI kultúráért felelős államtitkársága) Koltay András rektornak címzett levele. 2021. december 17.

² Az alapítvány irodája 1999-ig az ELTE ÁJK Politológia Tanszékén, majd egy Sas utcai lakás-irodában, végül 2007 és 2011 között a Magyar Távirati Iroda székházában működött.

³ Marelyin Kiss József: „Nincs kérdés...”. Rendszervált(oz)ás Gyűjtemény Archivum 1985–2018. 295. In: Apor Péter–Bódi Lóránt–Horváth Sándor–Huhák Heléna–Scheiber Tamás: Kulturális ellenállás a Kádár-korszakban. Gyűjtemények története. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet. Budapest, 2018. 295–306.

Az első számú reformújságnak számító Magyar Nemzetet, s a politikai bulvárt (Reform, Kacs) felhasználva újságkivágatokat gyűjtöttek. A csoport tagjai ott voltak a jelentős tüntetésen, pártgyűléseken, szerveződéseken egyaránt. Elkészültek az írásos archiválási, megfigyelési szempontok, a megyei főrezidensek közléről figyelték a fel-felbukkanó csoportokat, pártokat, jelölteket, feljegyezték az eseményeket. A munkatársak beszámolókat készítettek, gyűjtötték a szórólapokat, pártprogramokat, dokumentumokat, ami érdekes lehetett a vidéki rendszerváltás szempontjából. Marelyin Kiss József a gyűjteményépítés kezdetét is jelentő, induló időszakra így emlékezett:

*„Első, még írógépetel kérdőívünket is elkészítettük, s mintegy 1000 személynek, a felderített potenciális jelölt-jelölteknek, valamint a regnáló Országgyűlés valamennyi tagjának ki is küldtük. Sokat segített az MTA–HVG közös logó, a kérdőívek több mint a fele visszaérkezett az akadémiai »tudomány egyik szentélyébe«. (...) A pártokat is figyeltük, pár hónap alatt vagy 70-et regisztráltunk, majdnem minden napra jutott egy. A hetvenből aztán egy tucat, ha el tudott indulni 1990. márciusban, a többiek, a »vesztesek«, a JELAL gyűjteményben kötöttek ki”.*⁴

A kutatások eredményeinek publikálása már akkor megkezdődött, az első jelentős cikk a Magyar Nemzetben jelent meg a meglepő „pártáradatról”.⁵ Az eredeti vállalkozást végül a kiadónál bekövetkező személyi és koncepcionális változás miatt nem követte kiadvány, az eredményeket „minorizált” formában a HVG választási különszáma közölte. További publikálásukra a Szabadon választott című első parlamenti „gyorsalmanachban”⁶ került sor. Ugyanakkor már a fenti kutató- és dokumentáló munka során kialakult az a metodika/módszertan, amely a későbbiekben finomodva, a horizontot tágítva, de meghatározta a jelenleg közel 110 ifm-re rúgó, szerteágazó és sokrétű politikatörténeti anyag⁷ (XV. 46. Politikatörténeti iratok – RVGYA) és további gyűjteményi elemek tartalmi karakterét és fizikai jellegét. A későbbiekben, immár a Jelenkutató Alapítvány keretein belül is folyamatosan zajlott az új szervezetek dokumentálása, adatlapok, riportok készítése. Számos, időközben alakult, akár a nyilvánosság számára alig látható (kispárti) politikai szervezet vezetőjével történt kapcsolatfelvétel, levelezés, az alapítvány számottevő mennyiségű papír alapú, később elektronikus dokumentumot fogadott. Összességében a 2010-es évek elejéig az archívum mintegy hatszáz, a rendszerváltás óta alakult politikai pártról és politizáló egyesületről tart számon alapadatokat, 250 pártnak van külön dossziéja, beleértve az összegyűjtött programokat, alapszabályokat és számos párt feldolgozott, részben publikált történetét. Különösen értékes része az anyagnak a fővárosi és vidéki bíróságokon bejegyzett pártok nyilvántartási dokumentációjáról (alapító irategyütteséről) készült fénymásolatok, jegyzetek és fotók

⁴ NKE EL VIII.100. A Nemzeti Közszoigálati Egyetem Egyetemi Levéltárának iratai. Rendszerváltás (Gyűjtemény) Politikatörténeti iratok. Parlamentek, pártok, választások, rendszerváltás története. 46. fond. Jelentés. (a továbbiakban: 46. fond. Jelentés) 3.

A dokumentumhoz magyarul kívánkozok: NKI-vel 2011-ben kötött szerződés egy-egy szakaszának teljesítését egy-egy fond keletkezéstörténetét és tartalmi karakterét leíró ún. Jelentés dokumentálta és zárta.

⁵ Almanach a pártokról. A falu szerencsége – késleltetett színre lépés — kinek van előnye. Magyar Nemzet 1990. március 7. 5.

⁶ Szabadon Választott - Parlamenti almanach 1990. Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat. Budapest, 1990.

⁷ Már jóval az archívum levéltárrá szerveződésének időszaka előtt is talán a tudományos kutatómunkába leginkább becsatornázott, legaktívabb állománynak számított. Ezt tanulmányok, szócikkek és kézikönyvek, többek között az azóta megszűnő Magyarországi Politikai Évkönyve sorozat felületein megjelenő publikációk, a 2005-ben megjelenő Magyarországi pártprogramok 1988-1990. (ELTE Eötvös Kiadó, Budapest) című vagy a 2011-ben napvilágot látó Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010) (Gondolta Kiadó, Budapest) című kiadványok, kötetek jeleztek.

gyűjteménye, amelyek eredeti példányai a keletkezési helyükön hosszú ideig csaknem láthatatlanok voltak a kutatói érdeklődés számára. Több mint harminc éve gyűlnek a pártok választási kampányanyagai, amelyek újabb eredményét az Egyetemi Levéltár immár külön fondba (XV.1. Plakátok, választási szóróanyagok 2014–) szervezte.

Külön említést érdemel a 2009–2010 fordulóján adományozással az Alapítvány birtokába került, a Szabad Demokraták Szövetsége megmaradt iratanyagait felölelő két állomány. Rendszerváltó pártok iratanyagának szabályozatlan, mostoha sorsa alapján nagy bizonyossággal kijelenthető, hogy az említett „pártcsalád” legteljesebb és legnagyobb irategyüttesét őrzi a levéltár. Az alapszinten rendezett két dokumentumcsoport egyike a párt gazdasági iratait, míg a másik a liberális párt és országgyűlési frakciója szervezeti és politikai működése során keletkezett dokumentumokat tartalmazza. Mindemellett az Archívum részét képezik a liberális párttal szoros program- és stratégiaalkotói kapcsolatban lévő Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány iratainak (X. 2. Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány (PTIA) 1991–) zöme is.⁸

A levéltár mintegy 49 ifm terjedelmű személyi iratok (XV. 56. Személyi iratok gyűjteménye – RVGYA) fondjának alapjait ugyancsak a politikatörténeti iratokkal összefüggésben említett kutatás során rakták le. Ebben jelentett léptékváltást, tematikus és módszertani elkülönülést, specifikálódást az Országgyűlési Almanachja sorozat 1992–1993-as indulása. A Jelenkutató Alapítvány az Országgyűlés Hivatala együttműködésével és annak megbízására⁹ az 1944–1945 fordulóját követő országgyűlések tagjairól¹⁰ a mai napig összesen tíz (a sorozat keretében három ún. történeti és az 1990-es ciklustól datálódó hét jelenkori) kötet jelent meg.¹¹ Nem egyszerűen egy korábbi – 1884-ben kezdődött és 1942-ben megszakadt – hagyomány folytatásáról volt ez esetben szó, az almanachműfaj, a „tömeges” politikaiéletrajz-írás újabb igényeknek megfelelő szabályait is kidolgozta a szerkesztőség.

A kortárs (1944–1945-től számított) politikai elitről szóló könyvészeti és sajtóanyag gyűjtése folyamatosan zajlott. Ennek része az 1990–2016 közötti parlamenti képviselők életrajzgyűjteménye, beleértve a parlamentbe utólag, időközi választáson vagy behívás útján bekerült, egyciklusos képviselők anyagait is. A mandátumszerzők jó 40 százaléka különböző időpontokban részletes kérdőíveket is kitöltött az alapítvány számára, önéletrajzokat írt, életrajzi szövegeket javított és pontosított. Ennek teljes dokumentációja a gyűjteményben megtalálható.

A gyűjteményi egység kialakítása során előbb a *pozicionális elitfelfogás* volt irányadó, amely szerint az elit az, aki választással vagy kinevezéssel első számú döntéshozói és döntésbefolyásolói pozícióba kerül, meghatározott ciklusidőre. Azonban a későbbiekben az archívumba olyan közszereplők sajtóban megjelenő beszélgetés- és interjúanyaga is helyet követelt, amely sűrűbb kontextust és értelmezési mezőt teremtett a dinamikusan változó elit-helyzetképhez, a formálódó demokratikus többpárti rendszer közéletéről és közszereplőiről

⁸ A PTIA dokumentumainak kisebb hányadát Budapest Főváros Levéltára őrzi.

⁹ Szécsényi Mihály: A Rendszerváltás Gyűjtemény Archívum – a közelmúlt történetének dokumentumai az egyetemen. Bonum Publicum 2017. május. 46. Induláskor Szabad György történész, az Országgyűlés elnöke karolta fel az ötletet és vette pártfogásába az almanach sorozatot.

¹⁰ Kivételt képez az állampárti parlamentek 1949 és 1990 közötti időszaka, bár a szóban forgó szakasz feldolgozására is volt kezdeményezés, különös tekintettel a „kisrendszerváltás” 1985-ös parlamentjére.

¹¹ A 2018-as országgyűlés almanachja jelenleg megjelenés előtt áll.

adva ismeret-többletet.¹² A szűkebb elitértelmezés szerint is minimálisan mintegy nyolcezer, időlegesen vagy véglegesen az elithez számítható személyről, köztük 2600 országgyűlési képviselőről, miniszterekről, államtitkárokról és polgármesterekről készültek dossziék. A gyűjtemény része az 1945–1949 közötti években szolgált 1003 országgyűlési képviselő személyi anyaga is.

A közigazgatási és önkormányzati kutatások (XV. 66. Közigazgatási és önkormányzati kutatások iratai – RVGYA) közel 200 közvélemény kutatás dokumentációját tartalmazzák. Ezek a vidéki rendszerváltozás történetét, az új önkormányzati rendszer kialakulását, a helyi választások politikai dokumentumait és a kistérségek kutatásának eredményeit mutatják be, a rendszerváltás utáni kispolitika és a helyi népesség viszonyába is betekintést adva. Utóbbi állomány is igen átfogó, hiszen teljes kutatási dokumentációkat foglal magába, az adminisztratív iratoktól kezdve a kutatási segédleteken át a projektek kimeneti szakaszáig.

A városkutatások és regionális kutatások közül kiemelkedik Dunaújváros és Tatabánya, de ide sorolható többek között Debrecen, Békéscsaba, Jászberény, Ajka és Kalocsa is. Mintegy 10 község – köztük Sárpilis, Énlaka, Környe – falukutatásainak teljes anyaga is fellelhető ezen iratok között. Ugyancsak ide nyertek besorolást a legszerteágazóbb, tartalmilag vegyes szociológiai kutatási projektek anyagait, köztük migrációs, esélyegyenlőségi, szegénység-, drog- és autizmuskutatások, miután mindenhol megjelenik az állami vagy az önkormányzati közigazgatási szervezetek rendszere, mint szabályozó, finanszírozó keret.

A Rendszerváltás Gyűjtemény Közszolgálati Egyetemhez, mint oktatási és kutatási platformhoz való szorosabb elvi kapcsolódását a Nemzeti Közigazgatási Intézet (NKI) és jogelőd szervezeteinek¹³ megmaradt, 128 ifm-t meghaladó iratanyaga (XV. 76. Közigazgatás-történeti gyűjtemény iratai – RVGYA) átadása jelentette. Közigazgatás-történeti és közigazgatás tudományi szempontból egyaránt rendkívül értékes a 2012-ben megszűnt kormányzati háttérintézmény és kutatóműhely dokumentumállománya. A szóban forgó irategyűttes az első, közvetlen jogelőd, az 1969-ben a Tanácsakadémiáról leválasztva létrehozott Tanácsigazgatási Szervezési Intézet működése során keletkezett iratoktól foglalja magába bő négy évtized igazgatásszervezési és tudományos dokumentumait. Az 1960-as évek végétől gyakorlatilag minden – tervezett, vagy végre is hajtott – közigazgatási reformlépés szakmai megalapozása az intézet közreműködésével valósult meg. Így a szóban forgó állományban hangsúlyosan vannak jelen a tanácsrendszer reformjának, illetve az önkormányzati rendszer kiépítésének tudományos háttéranyagai, amelyek a kései Kádár-kor, valamint az 1990 utáni önkormányzati rendszer és államszervezet kutatásának eminens forrásanyagaivá válhatnak.

Az „akadémiai” oktatás szála sem érdektelen azonban: a két, többszörös jogutódlást, átszervezést megélt szervezet ugyanis az egyetem Államtudományi és Nemzetközi

---

¹² 46. fond. Jelentés. 6.

¹³ Az első, közvetlen jogelődnek tekinthető intézményt 1969-ben alapította a Minisztertanács Tanácsszervek Osztályának vezetője, Tanácsigazgatási Szervezési Intézet néven, amely a Tanácsakadémia részben önálló intézete volt. 1978-ban már Államigazgatási Szervezési Intézetként, az Államigazgatási Főiskola részben önálló intézményeként folytatta működését, kutató-fejlesztő, igazgatásszervező, módszertani megalapozó tevékenységet végezve. Majd a rendszerváltoztatás előtt, újraértékelve szerepét, elindult a „közigazgatási intézetté” válás útján, 1990 nyarától már Magyar Közigazgatási Intézetként folytatta – a várható és szükséges változások, az önkormányzati átalakítás elméleti megalapozásával és gyakorlati előkészítésével. A szervezet 2010-ben, a második Orbán-kormány hivatalba lépését követően vette fel a Nemzeti Közigazgatási Intézet nevet.

Tanulmányok Kara és jogelőd intézményei (így a Tanácsakadémia, Államigazgatási Főiskola)¹⁴ dokumentumainak átadásával találkozott ismét – a levéltárban. Az oktatás-kutatás korabeli hálózatának, intézményfejlődésének két fontos eleme ért így össze, reményeink szerint kutatómunka során is értelmezhetően reflektálva egymásra, értelmezési-kutatási tartományt bővítve. Az iménti gondolat folytatását, személyi és generációs dimenzióját adja, hogy az NKI jogelőd Államigazgatás Szervezési Intézet első igazgatója, a későbbiekben közigazgatás-tudós tekintéllyé váló Verebélyi Imre volt, aki a 2000-es évek végén Patyi Andrásnak, az NKE alapító-reaktorának oktató-kutató kollégája volt a győri Széchenyi István Egyetem jogi kara doktori iskolájában.¹⁵ A két szervezet így életutak, szakmai pályák mentén is összefonódott.

A Gyűjtemény és az Intézet helyzete csaknem egyidejűleg, részben kapcsolatuk mentén dinamizálódott. A dokumentumállomány gyarapodását látva az alapítványt vezető Marelyin Kiss József a 2000-es évek közepétől tervezte „biztos helyre”, lehetőség szerint közgyűjteményben elhelyezni az iratokat. Hosszas (ki)útkeresés után a magyar állammal sikerült megegyezni, amely részéről 2011 tavaszán a fenti intézeti formák jogutódja, a Nemzeti Közigazgatási Intézet lett a nevesített szereplő. Az intézet főigazgatója, Kis Norbert¹⁶ egyúttal a közigazgatási és igazságügyi csúcsmisztérium miniszteri biztosaként koordinálta a Közszolgálati Egyetem felállítására tett előkészületeket is. A felek 2011. június 21-én kötött megállapodásban kinyilvánították, hogy a Rendszerváltás Gyűjtemény Archívummal egy versenyképes jelenkortörténeti, szolgáltatásokra alkalmas kutatóhely kialakítására törekednek.¹⁷ Rendelkeztek arról is, hogy a felsőoktatási kutatási célokra történő mielőbbi megnyitás érdekében az állomány az akkor még integrációjának előkészületeit élő, alakuló egyetem Hungária körúti kampuszán, a könyvtárban nyer elhelyezést.

A beszállítás 2012 nyarától fokozatosan történt, annak fogadásában,¹⁸ a szükséges induló infrastruktúra (kutatószobák, raktárhelyiségek) megteremtésében Bakos Klára, az Egyetemi Központi Könyvtár hivatalban lévő főigazgatója vállalt kulcsszerepet. Ebben a fázisban tehát megvalósulni látszottak azok a remények, amelyek egy formálódó struktúrában (NKE) való minél hatékonyabb (jó értelemben vett) pozicionálódáshoz kötődtek, a fogadó szervezet és a formálódó szervezeti egység kölcsönös előnyére. A folytatást, személyzettel együtt felállva 2013–2014 fordulójától, a lassuló kibontakozás jellemezte. Az önállósággal korlátozottan rendelkező levéltár nehezen találta meg természetes helyét az intézményi struktúrában. Több kényszerű, átmeneti megoldást, így a Molnár Tamás Kutatóközponttal, később az Egyetemi

---

¹⁴ 1963-tól az Államigazgatási Iskolák szerepét a Budapesten, Szombathelyen és Veszprémben működő Tanácsakadémiák vették át. 1970-ben a három Tanácsakadémiát – egy főiskolai jellegű – intézménnyé vonták össze. Végül a Tanácsakadémia átszervezések sora után az 1977. évi III. törvényerejű rendelet, illetve a végrehajtásról rendelkező 1017/1978 (VI.14) MT. sz. határozat alapján az 1978–79-es tanévben Államigazgatási Főiskola elnevezés alatt kezdte meg „nyitótanévét”.

Lásd: Marelyin Kiss József: Egy kormányzati háttérintézmény története. In: *memoriam Közigazgatási Intézet*. In: Csoba Judit (szerk.): *Kopogtatás nélkül*. Szociológiai tanulmányok Szekeres Melinda 70. születésnapjára. Debrecen, 2014. 257-278.

¹⁵ Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Oktatói adatlapok. Győr, 2008. február 6.

¹⁶ Kis Norbert 2013-tól kezdve előbb az új egyetem továbbképzési és nemzetközi, majd 2019-től fejlesztési rektorhelyettese lett, 2017 és 2019 között pedig az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar dékáni tisztségét is betöltötte.

¹⁷ Szécsényi Mihály: *A Rendszerváltás Gyűjtemény Archívum – a közelmúlt történetének dokumentumai az egyetemen*. Bonum Publicum 2017. május. 46.

¹⁸ Az egyetem hivatalosan a 2012. július 27-én, az NKI-val kötött megállapodással fogadta be a Gyűjteményt.

Központi Könyvtárral¹⁹ való szervezeti közösséget követően helyzetében 2020 elejétől állt be változás. Ekkor kezdődtek meg az önálló közlevéltár alapításának előkészületei. A cél a támogató egyetemi vezetés ambícióival is egybevágtott, amely nem csupán kutatható archívum, de aktív, az egyetem belső tudományos hálózatában is jelen lévő, de intézményen kívüli tudományos nyilvánosság elé is lépni képes kutatóműhely létrehozását tűzte ki célul.

Az RVGYA gondozása mellett azonban a „szervezeten belüli szervezet” már előzőleg megindult az egyetemi levéltárrá válás útján, amely tény később segítette megerősödését. Léte (és infrastruktúrája) az egyetemi strukturális és koncepcionális döntéseket hozó szereplők, valamint a papíralapú irattári és levéltári dokumentációt kezelő karok, tanszékek, szervezeti egységek számára üdvös pillanatban, éppen a nagy kampuszköltöztetések idején kínált és jelentett „menekülési útvonalat”. A magát egyelőre nem nyilvános magánlevéltárként, természetes gyűjtőköri illetőségében is pozicionálni igyekvő intézmény számára két, fent hivatkozott, a következőkben ismertetett csomópont jelentett fejlődési-fejlesztési lehetőséget. Kutatási szemponttá léphetett elő az új, immár egyetemi keretű hálózatosodás követése, az eltérő mentalitások, hivatásrendi kultúrák megfigyelése és megismerése. A két szóban forgó fázis a megkésett szakmai színrelépés okozta hátrány felszámolását, az élő kapcsolatok és bizalom kiépítése mellett a levéltár gyarapításához nehezen nélkülözhető, a dokumentumáramlást segítő, operatív és logisztikai csatornák mielőbbi kiépítését is elodázhatalanul szükségessé tette.

Elsőként 2017 tavaszán-nyarán megkezdődött az egykori jogelőd, a Rendőrtiszti Főiskola telephelyének, a korszerűtlen és elaggott Farkasvölgyi úti kampusznak Ludovikára költöztetése. A levéltár fel- illetve színrelépésének eredményeképpen a Rendészettudományi Kar szervezetei (a fondjegyzékben: VIII. 401–500-as keretszámon) mintegy 378 ifm dokumentumot adtak át a levéltár számára. Ezek között (a jogelőd szervezetek²⁰ 1957-től datált dokumentumait is beleértve) hallgatói személyi iratok, celluloid filmszalagokra rögzített és papír alapú oktatási anyagok, működési és gazdálkodási iratok érdemelnek elsőként említést. Helyet kaptak ugyanakkor a kiürítendő hegyvidéki kampuszon 1975 és 2008 között működő – a piacosodó magyar televíziózás, kábeltelevíziózás korai szárnypróbálgatásainak is alkalmi helyszínéül szolgáló –, szakmai berkekben egykor korszerűnek és igen felszereltnek tartott stúdióknak a főiskola eseményeit, életét dokumentáló audiovizuális anyagai, adathordozói is.²¹ A levéltári állomány ezen része fontos forrása a rendőrség, és az államrenddel (a szocializmus korszakában alkalmanként politikai „újrarendeléssel”) együtt változó központi elvárások kutatásának, feladatellátásuk révén a társadalommal szoros kapcsolatban lévő (rendőr- vám- és

---

¹⁹ 2016 elejétől a „társutasság” a szervezeti egység nevében is megmutatkozott: a könyvtár és levéltár 2021. augusztus 1-ig Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltárként működött.

²⁰ A legkorábbi, szórvány jelleggel előforduló dokumentumok még az állambiztonsági tisztképzést is folytató Dzserszinszkij Központi Tiszti Iskolán keletkeztek, némileg bővebb, de teljesnek a legkevésbé sem tekinthető az 1960-ban a BM Idegen Nyelvi Főiskola és BM Rendőrtiszti Akadémia 1960-ban történt formális egyesítésével létrejött Rendőrtiszti Akadémia irat együttese. A fond zömét az 1970-ben elindított, a tisztképzést magasabb nivóra emelni hivatott Rendőrtiszti Főiskolán keletkezett dokumentumok adják.

Lásd: Sallai János: Rendészeti tisztképzés a Rendőrtiszti Főiskola megalakulásáig. In: Magyar Rendészet 2021/különszám. 173–194.

²¹ 2020 év elejétől az NKE leköszönt tudományos rektorhelyettese, Padányi József kezdeményezésére, első szakaszban a VHS-kazetta adatainak mentésével megindult a stúdióállomány digitalizálása. A munka lebonyolítása technikailag a levéltártól függetlenül, de azzal együttműködve zajlott. Ennek eredményeképp 277 db kazetta közel 1 TB méretű adatállománya került a levéltár digitális archívumába.

büntetésvégrehajtási) tisztjelöltek változó szakmai-képzési keretei és tartalmi tanulmányozásának.

A második fontos, iratköltöztetéssel összefüggő csomópont a Tanácsakadémián, majd az Államigazgatási Főiskolán (1978–1999) folyó, az 1999–2000-ben végbemenő nagy integrációs hullámot követően végül a Budapesti Corvinus Egyetemen helyet kapó (előbb főiskolai, majd 2005-től egyetemi karként működő) magyar köz- illetve államigazgatási képzés dokumentumait, forrásait érintette (a fondjegyzékben: VIII. 201–300-as keretszámon). A Ménesi úti kampuszon őrzött anyag levéltári ávételre történő előkészítése, dobozokba helyezése lényegében a Rendészettudományi Kar költöztetésével párhuzamosan kezdődött. A mintegy 324 ifm mennyiségű állomány végleges helyét – különböző okokból – csak 2020 augusztusában nyerte el a központi Ludovika Campus Szárnyépületének új levéltári raktárhelyiségében. A gazdag, zömmel az NKE ÁNTK és jogelőd intézményei tanulmányi osztálya, valamint a kari dékáni hivatal iratait (emellett pecsétnyomókat, plaketteket, egyéb relikviákat) tartalmazó gyűjtemény jó néhány eleme meg is haladta a szabványos levéltári dobozok adta keretet. A költöztetés során szintén állományba vett számos nagyméretű, a Tanácsakadémia korszakáig visszanyúló tabló elsődlegesen kiállítótérbe kívánczó, látványos vizuális forrásanyag, a költöztetés dokumentummentés jellege azonban megkívánta a levéltárosi szerep tágabb értelmezését.

Mindkét fent említett kar – nemcsak egyetemi levéltári léptékkal terjedelmes – iratállománya esetében hosszú időre jelent további feladatot a dömpingszerű dokumentum-beáramlással lépést tartani nehezen tudó iratrendezés. Remények szerint az önálló felsőoktatási levéltár ebben egyre inkább előre tud majd lépni.

Az egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara és jogelődei (különös tekintettel a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) iratanyagának tárgyában, már közvetlenül a közlevéltári előkészületek örvén, 2021 őszén született elvi megállapodás az NKE, valamint a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum között. Ennek értelmében az egyetem levéltárának illetékessége az 1996. szeptember 1-e után, az egyetem működésével és szervezetével kapcsolatban keletkezett dokumentumokra terjed ki.²² Az iratanyag (a fondjegyzékben: VIII. 301–390-es keretszámon) szisztematikus levéltári gyűjtése a fenti megállapodás mentén indulhat el. A HHK Hungária körúti kampuszának – a honvédtisztképzésben résztvevőket hátrányosan érintő - késedelmes korszerűsítése éppen a levéltár számára jelent előnyös alaphelyzetet: az iratmozgást generáló, irodaépületeket érintő nagy renoválások a 2000-es évek elejétől elmaradtak, így a kari iratok jelentős hányada – ha kiköltöztetésük ügyviteli szempontból nem volt indokolt, illetve azokat a privát érdeklődés is megkímélte – „eredeti” helyén lehet.²³ Dokumentumok átvételére alkalmasan azonban már előzőleg is sor került. 2019. januárban, egyedi megállapodás keretében a levéltárhoz kerültek a ZMNE belső élete és rendezvényei fontos vizuális forrásanyagaként szolgáló kontaktkép (csikmásolati) albumai és fotónegatív gyűjteménye, a kapcsolódó egyéb segédletekkel együtt. 2020. június és október között hasonlóképpen a levéltár digitális archívumába került 450 db, honvédtisztképzési,

---

²² NKE EL VIII.100. A Nemzeti Közszoigálati Egyetem Egyetemi Levéltárának iratai. A Levéltári szakfelügyelet 2021. Jelentése a Nemzeti Közszoigálati Egyetem levéltáralapítási kérelmével kapcsolatban. 2021. október 12. A múzeum feladata lett, illetve maradt az egyetemen oktató hivatásos és szerződéses katonák személyi anyaga, továbbá a Ludovika Zászlóalj teljes iratanyagának őrzése.

²³ Jelentős iratbeszállítás az 1990-es évek óta nem történt a HM HIM-be sem.

katonai felsőoktatási vonatkozással bíró, honvédségi missziós tevékenységet dokumentáló VHS-kazetta digitalizált tartalma (majd az analóg állomány maga is), több mint 1,5 TB terjedelemben.²⁴

Az egyetem legfiatalabb kara, a 2017-ben az Eötvös József Főiskola Vízépítési és Vízgazdálkodási Intézetének és Vízellátási és Környezetmérnöki Intézete integrálásával csatlakozott, Baján működő Víz tudományi Kar. Közel 65 ifm-t kitevő, zömében 1962 és 1997 között keletkezett iratanyaga (a fondjegyzékben: VIII. 501–600-as keretszámon) a végleges elhelyezésig egyelőre ideiglenes raktárba került. Az iratanyagot az egyetemi központtól való távolsága a korábbi levéltári működési korlátok mellett különösen hátrányosan érintette, azonban rendezettsége a jogelőd intézménytől megörökölt állapot szerint kielégítő. A közeljövő levéltári feladata az egyedülálló gyűjtemény szorosabb integrációja, és természetes keletkezési helyével (értelmező szaktudással) való kapcsolata és autonómiája megőrzése – egyidejűleg.

Az összességében mintegy 1200 ifm-t őrző, jelenleg az NKE Hungária körúti kampuszán működő Egyetemi Levéltár számára a kibontakozás kerete és támogatottsága jelenleg adott, a gazdag tudásbázis kiaknázásának számos, egyedülállóan színes irányát és lehetőségét kínálva az érkező kutatók és a belső kutatói nyilvánosság számára. A szervezet előtt álló feladat, hogy korszerűen, friss felfogással indítsa el az RVGYA egyfajta tudományos rehabilitációját, párhuzamosan a levéltár – egyelőre két fős, de várhatóan bővülő – személyzete által (az archívum korábbi munkatársa közreműködésével) megkezdett, „saját” egyetemtörténeti kutató- és archiváló munkájával.

---

²⁴ A szóban forgó munka az RTK stúdióállományhoz hasonlóan Padányi József, a ZMNE egykori (2011-ben hivatalban lévő) megbízott rektora, az NKE egykori tudományos rektorhelyettese megbízásából zajlott.